

Ján Šimulčík

Čas odvahy

---

*Najväčšia podpisová akcia
za náboženskú slobodu – 500 000 občanov ČSSR*

Slovenská podpora

V Česku na začiatku osemdesiatych rokov v rámci náboženskej aktivity výrazne preberali iniciatívu moravskí katolíci. S istou dávkou zjednodušenia sa dá povedať, že práve moravskí katolíci tvorili most medzi českým a slovenským katolicizmom. Kým o českom katolicizme možno povedať, že je intelektuálne kritický, slovenský sa vyznačuje masovosťou a spontánnosťou. Moravský katolicizmus má zo slovenského citovú zbožnosť a manifestačnosť. Na druhej strane nechýba mu česká racionálnosť.⁷⁵ Práve osobnosť kardinála Tomáška, moravského rodáka a zároveň pražského arcibiskupa a českého prímasa, symbolizuje tento pomyselný most. Dva nezávislé zápasy za náboženskú slobodu – slovenský a česko-moravský – ktoré sa prelínali a podporovali, kardinál Tomášek spojil do jedného a dal mu jednotný štatút zápasu oficiálnej katolíckej cirkvi.

Keď sa kardinál Tomášek postavil na čelo podpisovej akcie, dostal zápas za náboženskú slobodu z cirkevnej strany oficiálny charakter. Hoci z cirkevného hľadiska kardinál nezastupoval Slovensko, vzhľadom na jeho postoje mal aj tu veľkú morálnu autoritu. To bol ďalší rozdiel medzi Slovenskom a Čechami s Moravou. Slovensko malo rozsiahle tajné štruktúry, ktoré budovalo takmer dvadsať rokov a prostredníctvom nich bolo pripravené zapojiť sa do už pripravovanej podpisovej akcie za slobodné menovanie biskupov. Bohužiaľ, slovenskí laickí aktivisti nemali v žiadnom z oficiálnych biskupov alebo správcov diecéz takú podporu, aby sa postavil na čelo tejto pripravovanej aktivity. Ak by sa aj pripravovaná slovenská podpisová akcia uskutočnila, určite by zostala bez takejto podpory, čo by samozrejme zapríčinilo zozbieranie menšieho počtu podpisov. V Čechách to bolo naopak. Mali kardinála, ktorý sa postavil na čelo zápasu za náboženskú slobodu a zároveň za 31-bodovú podpisovú akciu, ktorá však začala bez výraznejšej masovej logistickej základne.⁷⁶ Mo-

⁷⁵ MALÝ, R.: Kardinál Tomášek a osmdesátá léta. In: *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii*. Praha : Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000. s. 29.

⁷⁶ Moravskí aktivisti sa samozrejme snažili čo najviac rozšíriť podpisovú akciu. Aká bola organizačná stránka podpisovej akcie, spomína jej autor: „*Petici s průvodním dopisem a podpisovými archy jsme zasílali poštou do všech farností v ČSR. Naše rodina si vzala na starost asi polovinu Olomoucké arcidiecéze, druhou polovinu si vzala na starost rodina Mrtvých z Olomouce. Brněnskou diecézi a část některé české diecéze si vzala na starost rodina Josefa a Marie Adámkových z Brna a většinu českých diecézí si vzala na starost rodina Jiřího a Marie Kaplanových z Prahy. Na Slovensku jsem zaslal materiály JUDr. Janu Čarnogurskému a Dr. Mikloškovi a dalším. Jinak Slovensko si vzal na starost sám otec Kardinál. Dále se to doručovalo různým způsobem.*“ Pozri: NAVRÁTIL, A.: *Petice a další aktivity moravských katolíků*. In: *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii*. Praha : Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000. s. 86.

ravský rodák a pražský kardinál Tomášek svojím podpisom spojil tieto dve cirkevné aktivity – slovenskú a moravskú (českú), čím vznikla najväčšia spoločná československá podpisová akcia.

Kedy a ako došli dokumenty o 31-bodovej podpisovej akcii na Slovensko, nie je presne známe. Štátna bezpečnosť zaznamenala, že Ján Čarnogurský⁷⁷ 7. 1. 1988 telefonicky podrobne informoval Antona Hlinku o 31-bodovej podpisovej akcii, aj to, že ju podporil kardinál Tomášek.⁷⁸ Dokumenty boli teda v Bratislave najneskôr v stredu alebo vo štvrtok 7. januára 1988, tri dni od kardinálovho podpisu. Okrem J. Čarnogurského musel dokumenty na podpisovú akciu dostať aj niekto z blízkeho okruhu Silvestra Krčméryho, lebo práve u neho sa začala podpisová akcia na Slovensku. V podnájme u Krčméryho býval vtedy 27-ročný Ladislav Stromček⁷⁹, s ktorým Krčméry rozoberal dokumenty na podpisovku. Stromček pochádzal z rovnakej komunity, ktorá sa snažila o náboženskú slobodu, sám k tomu uvádza: „Začiatkom januára 1988 ktosi doniesol do Bratislavy zásielku z Moravy. Medzi rôznymi papiermi bola aj 31-bodová petícia za náboženskú slobodu. Takých petícií a podpisoviek bolo viac, väčšinou

⁷⁷ JUDr. Ján Čarnogurský (1. 1. 1944). Vyštudoval právo na Karlovej univerzite v Prahe. V rokoch 1970 – 1981 pracoval ako advokát v Bratislave, obhajoval náboženských aktivistov a politických disidentov v ČSSR. Za obhajobu v politickom procese ho v roku 1981 vylúčili z advokácie. Následne pracoval ako šofér a podnikový právnik. V roku 1987 úplne stratil zamestnanie. Bol spoluorganizátorom Sviečkovej manifestácie a redaktorom samizdatového časopisu *Náboženstvo a súčasnosť* a vydavateľom *Bratislavských listov*. V auguste 1989 bol zatknutý a obvinený z rozvracania republiky. Z väzenia bol prepustený v novembri 1989 počas Nežnej revolúcie. Následne založil politickú stranu KDĽH a až do roku 2002 bol činný v politike. V rokoch 1991 – 1992 bol predsedom vlády SR, neskoršie ministrom spravodlivosti. V súčasnosti sa venuje advokácii.

⁷⁸ Augustin Navrátil vo svojom príspevku k významu kardinála Tomáška uvádza, že materiály ohľadne podpisovej akcie zo Slovenska dostali Ján Čarnogurský a František Mikloško, ktorí si však na to už nepamätajú. Dokumenty ŠtB to ale nepriamo potvrdzujú. Pozri: Archiv bezpečnostných složek (ďalej ABS), f. X. správa SNB. inj. 1184, Denní informační správy z XII. Správy SNB. 15. 1. 1988.

⁷⁹ Mons. ThDr. Ing. Ladislav Stromček (3. 2. 1960). V roku 1984 ukončil Elektrotechnickú fakultu Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave. Od roku 1983 je členom Spoločenstva Fatima. Po ukončení vysokej školy zakladal tajné malé spoločenstvá vysokoškolákov v Bratislave a v Žiline. V druhej polovici 80. rokov posielal do vysielania Hlasu Ameriky informácie o náboženskej situácii na Slovensku, podieľal sa na vydávaní samizdatov, organizovaní púť a podpisových akcií. Po tajnom štúdiu teológie ho v roku 1988 biskup J. Ch. Korec tajne vysvätil za kňaza. V roku 1988 sa stal neformálnym šéfredaktorom mládežníckeho samizdatového časopisu *ZRNO*. Od roku 1988 do roku 1990 pracoval v Stredoslovenských energetických závodoch v Žiline. Od Nežnej revolúcie pracuje v riadnej pastorácii. V rokoch 2008 až 2016 bol generálnym vikárom Žilinskej diecézy. V súčasnosti pôsobí ako dekan v Čadci.

to podpísalo pár desiatok ľudí. K tejto bol priložený aj list pražského kardinála Františka Tomáška, datovaný 4. 1. 1988, ktorým petícií vyjadruje plnú podporu. Tento moment bolo treba využiť, na tom sme sa všetci zhodli a premýšľali sme, ako na to.⁸⁰ Na celej podpisovej akcii bol najzaujímavejší a najdôležitejší práve list kardinála Tomáška, 31 bodov iba dokreslovalo náboženskú neslobodu, ktorú občania poznali v realite. František Mikloško k začiatku podpisovej akcie dodáva: „Keď sme dostali kópiu listu kardinála Tomáška, privítali sme ho s veľkou radosťou. Vladimír Jukl to komentoval: ‚Absolútne nám to zapadá do nášho plánu prípravy podpisovky za slobodné menovanie biskupov.‘ Keďže sme sa už pripravovali na vlastnú podpisovku, niektoré organizačné veci sme mali už pripravené. Rýchlo sme pochopili, že by nebolo vhodné trieštiť sily, a preto sa Slovensko pridalo k práve sa začínajúcej podpisovej akcii za slobodu cirkvi v ČSSR.“⁸¹ Dôležitý bol ešte názor biskupa Korca, ktorý nepriamo zastrešoval neverejné aktivity podzemnej (tajnej) cirkvi. Korec sa od začiatku postavil za podpisovú akciu, ktorú podporil český kardinál.⁸² Tým, že sa Slováci pridali k ohlásenej podpisovej akcii a nerozvíjali svoju plánovanú, začala sa jedna z najväčších petícií za náboženskú slobodu vo východnej Európe.

Aktivistí tajnej cirkvi v Bratislave sa stretávali každú nedelu v podvečer, aby sa navzájom informovali o dianí v prenasledovanej cirkvi. Zhodou okolností dokumenty k podpisovej akcii prišli v strede týždňa, ešte predtým, ako Ladislav Stromček cestoval k rodičom: „Cez víkend som cestoval domov na Oravu do Dolného Kubína a na skúšku som so sebou zobral petíciu aj kardinálov list. V Bratislave som si všetko rozmnožil a pripravil. Silvovi⁸³ som povedal, že urobím prieskum, ako ľudia zareagujú. V Dolnom Kubíne som vyhľadal priateľa Janka Suroviaka, zobral som ho do auta a za sobotu 9. januára sme obehli aktívnych ľudí po jednotlivých farnostiach, ktorých sme poznali, teda prakticky všetky dediny a mestá na Orave. V tej dobe už podzemná sieť bola dostatočne rozvetvená. Aktivistom sme dali petíciu, list kardinála Tomáška, podpisové hárkky a zdôraznili sme, že otec biskup Korec stojí za touto akciou. Podpisovky sa obyčajne robili pomaly a opatrne, lebo pri nich bolo veľké riziko prezradenia, keďže sa oslovovalo množstvo ľudí a z nich niekedy väčšina odmietla podpísať. Našich aktivistov sme však poprosili, aby tentoraz podpisy zozbierali za 24 hodín, do nedele popoludní. Obetavo chodili z domu do domu, kde predpokladali pozitívnu reakciu, iní to dali podpisovať v nedeľu pri kostoloch. Na mnohých hárkoch bol ako prvý podpísaný miestny pán farár,

⁸⁰ ŠIMULČÍK, Ján: *Zápas o nádej. Z kroniky tajných kňazov 1969 – 1989*. Prešov : VMV, 2000. s. 179.

⁸¹ ŠIMULČÍK, Ján: *Čas svitania. Sviečková manifestácia 25. 3. 1988*. Prešov : VMV, 1998. s. 24 – 25.

⁸² Interview s Ladislavom Stromčekom dňa 25. 2. 2012.

⁸³ Silvester Krčméry.

potom už nebol žiaden problém. Hovorilo sa o tom v rodinách, podpisovka sa stala známou vecou. Keďže sa to robilo takto verejne, chceli sme to urobiť rýchlo, aby ŠtB [Štátna bezpečnosť] nestihla zareagovať. Boli sme úplne v rukách týchto ľudí. Stačilo, aby jeden stratil nervy, a eštebáci by nás zbalili. Stihneme to? V nedeľu večer som mal ísť spať do Bratislavy a nebolo by múdre nechať to u ľudí ešte týždeň.⁸⁴ Keď sme sa v nedeľu neskoro večer s Jankom vrátili do Dolného Kubína, zostali sme ohúrení. Nazbieralo sa neuveriteľných 4 925 podpisov. Bolo 10. januára, teda necelý týždeň po tom, čo kardinál Tomášek v Prahe napísal list na podporu petície. Ľudia reagovali spontánne a s ochotou, čo sme doteraz v takomto rozsahu nezažili.⁸⁵

Ladislav Stromček sa s podpismi z Oravy vrátil do Bratislavy v nedeľu neskoro večer, takže na stretnutie aktivistov podzemnej cirkvi, kde diskutovali o podpisovej akcii, ktorú podporil kardinál Tomášek, nestihol prísť.⁸⁶ O priebehu podpisovky hovorili nasledujúci deň, v pondelok 11. januára 1988 spolu so Silvestrom Krčméryom a F. Mikloškom, ktorému Stromček ukázal množstvo zozbieraných podpisov. Vycítili, že sa začína diať niečo dôležité. Vnímali, že ľudia boli pozitívne nastavení a ochotní podpísať sa pod petíciu. Dovtedy takú masovosť nezažili, za taký krátky čas sa im ešte nikdy nepodarilo vyzbierať toľko podpisov. Vedeli, že začínajúcemu „pohybu“ treba dať patričný impulz. A ten aj dali.⁸⁷

Hlas Ameriky

Na pondelkovom stretnutí u Silvestra Krčméryho sa dohodli, že podrobnú informáciu o zozbieraných podpisoch treba čo najskôr zaslať Antonovi Hlinkovi do vysielania Hlasu Ameriky. Bývalo zvykom, že hlavné informácie do vysielania zasielali v priebehu týždňa, aby mohli byť cez víkend odvysielané. Toto bola však dôležitá výnimka. Informáciu ihneď po stretnutí zatelefonovali⁸⁸

⁸⁴ L. Stromček neskoršie uvádza, že „*cieľom pri zbieraní podpisov bolo, aby petíciu podpísalo čo najviac ľudí za krátky čas. Nechceli sme dať ŠtB čas, aby sa zmobilizovala a zasiahla. Boli sme presvedčení, že s podpismi ŠtB zoberie aj nás. Aktivisti na Orave si chceli ešte ponechať podpisové hárkky aj cez týždeň s tvrdením, že by sa zozbieralo ešte viac podpisov. Vysvetľovali sme im, že tu musíme urobiť kompromis medzi množstvom a bezpečnosťou zberateľov podpisov.*“ Interview s Ladislavom Stromčekom zo dňa 25. 2. 2012.

⁸⁵ ŠIMULČÍK, Ján: *Zápas o nádej. Z kroniky tajných kňazov 1969 – 1989*. Prešov : VMV, 2000. s. 179 – 180.

⁸⁶ Biskup Korec o začiatku podpisovej akcie vo svojich pamätiach uvádza: „*Podpisová akcia... sa na Slovensku začala po spoločnej porade Dr. V. Jukla, Dr. F. Mikloška, MUDr. S. Krčméryho a ďalších.*“ Pozri: KOREC, J. Ch.: *Od barbarskej noci. Na slobode*. Bratislava : LÚČ, 1993. s. 403.

⁸⁷ Interview s Ladislavom Stromčekom zo dňa 25. 2. 2012; ŠIMULČÍK, Ján: *Zápas o nádej. Z kroniky tajných kňazov 1969 – 1989*. Prešov : VMV, 2000. s. 180.

⁸⁸ Telefonické podávanie správ bolo na konci osemdesiatych rokov nebezpečným no bežným spôsobom odovzdávania informácií redaktorom Hlasu Ameriky a Slobodnej Európy.

a voviedol nás do veľkej miestnosti na stretnutie s kardinálom. 88-ročný prímás nás milo privítal. Aj jemu sme zopakovali dôvod našej návštevy aj zloženie ‚našej delegácie‘. Chceli sme mu odovzdať obálku s hárkami podpisov, také sme mali inštrukcie zo Slovenska.¹³⁶ On nám poďakoval, povzbudil nás a k podpisom nám povedal, že spokojne ich môžeme poslať predsedovi federálnej vlády aj z pošty, ktorá je neďaleko na Hrade.¹³⁷ Slovenská „delegácia“ na najbližšej pošte zaslala podpisové hárky spolu so sprievodným listom Predsedníctvu federálnej vlády. K 19. januáru 1988 bolo zo Slovenska zozbieraných 95 221 podpisov.

Prvé české podpisy

O zapojení Čiech a Moravy do podpisovej akcie neboli dlho žiadne správy. Pri odovzdávaní 16 393 slovenských podpisov kardinálovi Tomáškovi Anton Hlinka na Hlase Ameriky dňa 17. 1. 1988 diplomaticky podotkol: „O eventuálnych paralelných podpisových akciách v Čechách ešte neprenikli správy na Západ.“¹³⁸ Dňa 20. 1. 1988 Hlas Ameriky ohlásil, že na Slovensku bolo zozbieraných 95 000 podpisov s poznámkou, že „počet zozbieraných podpisov v Čechách ešte nie je známy, ale akcia sa úspešne rozbehla, zvlášť v Prahe. Nemálo k tomu prispela horlivosť slovenských katolíkov.“¹³⁹

Jednu z prvých zmienok o českých podpisoch odovysielala Slobodná Európa až 23. januára 1988. V správach oznámila, že v Čechách sa pod petíciu vzbieralo 72 000 podpisov.¹⁴⁰ Podrobnosti, kde boli podpisy zbierané, neboli zverejnené.

Ponúkajú sa otázky, prečo v Čechách a na Morave nezverejnili zozbierané podpisy skôr, aby tým podporili priebeh podpisovej akcie? Prečo sa až neskôršie zapojili do podpisovej akcie, ktorú podporil český kardinál? Prvé náznaky odpovede badať už pri stretnutiach a príprave podpisovej akcie, keď k nej pražské katolícke prostredie nebolo príliš naklonené. Disident Ján Čarnogurský to vysvetľuje bližšie: „Augustín Navrátil sa dlhšiu dobu pohyboval v opozičnom kresťanskom prostredí, najmä v Čechách a na Morave. Vedúce postavy kresťanskej opozície ho brali trochu s rezervou, pretože nedostatok formálneho vzdelania u Augustína Navrátila bol pre neho handicapom. Augustín Navrátil bol však prirodzene inteligentný človek, hlboko veriaci a s veľkou dôslednosťou pri uskutočňovaní svojich zámerov.“¹⁴¹

¹³⁶ K podpisom kardinálovi Tomáškovi delegácia pripojila aj sprievodný list (príloha B5). Pozri: NAP, f. Monitor, 21. 1. 1988, N1.

¹³⁷ BROCKA, Július, BROCKOVÁ, Renáta: *Kým prišiel November...* Trnava : Dobrá kniha, 2009. s. 50 – 55.

¹³⁸ NAP, f. Monitor, 18. 1. 1988, N1.

¹³⁹ NAP, f. Monitor, 21. 1. 1988, N2.

¹⁴⁰ NAP, f. Monitor, 23.–24. 1. 1988, 1/7.

¹⁴¹ ČARNOGURSKÝ, J.: Rok 1988 – úpadok režimu sa prehľbuje. In: BALUN, Peter (ed.).

V roku 1988 v januárovom čísle vplyvného informačného českého samizdatového časopisu *Informace o církvi* (IOC) redakcia publikovala článok *K nadúrodě petic*, kde upozorňujú, aby podpisové akcie boli koordinované a premyslené. Na záver článku bola ešte poznámka redakcie, ktorá začala najskôr pozitívne: „*Pravě se nám dostala do ruky petice, kterou sestavil jeden věřící z Moravy, jehož statečnosti si velmi vážíme. Chce zahájit velkou podpisovou akci k 1. 1. 1988. Na 6 hustě popsaných stranách textu předkládá 31 bodů všeobecně přijatelných, závažných a většinou dobře formulovaných.*“ Následne však dodáva výhrady: „*Přesto máme vážné pochybnosti, je-li právě teď vhodný okamžik pro takovou akci. Různé nedokonalosti textu ukazují názorně, že koncipovat podobně závažný projev jménem všech našich katolíků přesahuje síly kteréhokoliv jednotlivce. Zvláště nepatřičné se nám jeví spojovat veřejně vyhlášený program desetileté duchovní obnovy a akci, která – ačkoliv oprávněna – podle dřívějších zkušeností může být považovaná za ilegální.*“¹⁴² Tento rozpor medzi pražskými katolíckymi aktivistami a Augustinom Navrátilom zašiel tak ďaleko, že 14 dní po začatí podpisovej akcie Navrátil dostal od kardinála Tomáška list, v ktorom ho žiada, aby petičnú akciu okamžite zastavil.¹⁴³ A to aj napriek tomu, že už bolo ohlásené, že petíciu podporilo niekoľko desaťtisíc ľudí. Iniciátorom tohto listu bola skupina okolo Ota Mádra, ktorá usúdila, že v požiadavkách sú niektoré body, ktoré nie sú najlepšie sformulované. Prehovárali kardinála Tomáška, aby sa tieto body upravili. Spolu s kardinálom Tomáškom list Navrátilovi formulovali Josef Plocek¹⁴⁴ a Václav Benda.¹⁴⁵ Podobný názor na podpisovú akciu mal mať aj Josef Zvěřina.¹⁴⁶ Hneď na druhý deň po

---

1988. *Rok před změnou. Zborník a dokumenty*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009. s. 101 – 102.

¹⁴² Poznámka redakcie. In: *Informace o církvi* (samizdat), 1988, č. 1, s. 21.

¹⁴³ Pozri: ABS, f. X. správa SNB. inj. 536, *Informace o bezpečnostní situaci 1988*.

¹⁴⁴ Josef Plocek neskoršie sám priznal, že aj keby body pripravovalo desať právnikov a desať filozofov, nikam by nedošli, lebo by sa pohádali. Prišiel jeden železničiar a hneď získal niekoľko stotisíc podpisov. Pozri: Diskuse k prednáške Jaroslava Cuhry. In: *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii*. Praha : Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000. s. 25, 26.

¹⁴⁵ PhDr. Václav Benda (8. 8. 1946 – 2. 6. 1999). V rokoch 1964 – 1969 študoval filozofiu na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe. Následne v rokoch 1970 až 1975 vyštudoval teoretickú kybernetiku ma MFJ UK. V rokoch 1975 až 1977 pracoval ako počítačový odborník vo výskumnom ústave. Po podpise Charty 77 bol vyhodnený z práce. V roku 1978 sa podieľal na založení *Výboru na obranu nespravodlivo stíhaných*. Za svoju činnosť bol v rokoch 1978 až 1983 väznený za podvracanie republiky. Vydával samizdatový časopis *PARAF*. Po Nežnej revolúcii sa venoval politike. V roku 1992 bol predsedom Snemovne ľudu Federálneho zhromaždenia ČSFR. Neskoršie bol riaditeľom Úradu dokumentácie a vyšetrovaní zločinov komunizmu.

¹⁴⁶ „*Vzpomínám si na jaro roku 1988, kdy jsme byli s Josefem Zvěřinou na jakési několika-*

doručení listu Navrátil navštívil Tomáška, aby sa ho opýtal, prečo list posielal.¹⁴⁷ Kardinál mu s úsmevom odpovedal: „Však to znáte... jako bych vám nic nepsal. Jen pokračujte dál...“¹⁴⁸ Aj napriek tejto odpovedi až do skončenia podpisovky vnímal kardinál, že body by ešte potrebovali formálnu úpravu.¹⁴⁹

Rozdielne pohľady na podpisovú akciu v Čechách a na Slovensku viedli k stretnutiu protagonistov podzemnej cirkvi z oboch krajín. Disident František Mikloško na stretnutie spomína: „Bolo to niekedy v polovici januára 1988, keď som s Vladimírom Juklom vycestoval do Prahy. V byte manželov Freiovcov sme stretli pražskú skupinu katolíckych disidentov. Bol tam prítomný Oto Mádr¹⁵⁰,

---

*denní akci. Bylo to v době, kdy se proslavila petice Augustina Navrátila zvaná Jedenatřicet bodů. Zvěřina tehdy řekl, že Navrátil ho s textem petice hledal, ale nenašel, a to že bylo štěstí. Jinak by mu to rozmlouval. Úspěch tohoto petičního počínu musel šokovat i samotné tvůrce. Podepisovalo se v kostelích, při tancovačkách, podepisovali i nekatolíci a nevěřící. Mnoho bodů bychom dnes asi považovali za projev naivity, a kdyby text vytvářela komise teologů a sociologů, napsala by to jinak. Jenomže pravdu měl Navrátil. Mám podezření, že těch bodů bylo třicet jedna jenom náhodou a na lid nejvíce zapůsobilo jejich množství připomínající ze všeho nejvíc litanie. Otrávený lid se najednou probral ze své letargie, protože ponížené dohadování se s režimem o tu nebo onu dílčí výhodičku bylo najednou vystřídáno téměř kulometnou palbou. Se dvěma nebo třemi požadavky lze polemizovat. S jedenatřiceti nikoli. Proti takové přesile je i demagog bezmocný.“ Pozri: JANDOUREK, J.: Desetiletí, které trvalo dva roky. In: *Souvislosti. Revue pro křesťanství a kulturu*. 1997, č. 1, s. 273.*

¹⁴⁷ Štátna bezpečnosť zaznamenala udalosť nasledovne: „Jmenovaný získal dne 4. 1. 1988 podporu k zahájení podpisové akce od kardinála Tomáška. Vzápětí však Tomášek zakázal Navrátilovi akci zahájit, doporučil ji pouze organizačně připravovat.“ Pozri: ABS, f. X. správa SNB, inj. 536, AIPO – Informácie o bezpečnostnej situácii v ČSSR 1988, prvý štvrťrok.

¹⁴⁸ NAVRÁTIL, A.: Petice a další aktivity moravských katolíků. In: *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii*. Praha : Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000. s. 86.

¹⁴⁹ „Súhlasíte so všetkými bodmi, ako sú uvedené v petícii? Áno všetko je pravdivé. Niektoré formulácie by potrebovali úpravu.“ Pozri: A ÚPN, f. Podpisová akcia – Náboženská sloboda v ČSSR, Odpoveď otca kard. Františka Tomáška na dotazy jedného kňaza z Olo-mouckej arcidiecézy zo dňa 10. 2. 1988 (samizdat). Ako aj „Politický blok, 26. 4. 1988“.

¹⁵⁰ Mons. ThDr. Oto Mádr, dr. h. c. (15. 2. 1917 – 27. 2. 2011). V rokoch 1936 – 1939 vyštudoval Teologickú fakultu Univerzity Karlovy (1936 – 1939). Za kňaza bol vysvätený o tri roky neskôr. Po druhej svetovej vojne študoval na Gregoriánskej univerzite v Ríme. V roku 1951 bol zatknutý a pre údajnú špionáž v prospech Vatikánu odsúdený na doživotie. Po podmienenom prepustení v roku 1966 pracoval v rôznych robotníckych povolaniach. Po roku 1968 pôsobil ako kňaz v českom pohraničí. V roku 1978 prišiel na dôchodok do Prahy. Vydával samizdatový časopis *Teologické texty*. Bol jedným z hlavných protagonistov tajnej cirkvi v Čechách. Podobnejšie pozri: MÁDR, Oto: *V zápasech za Boží věc*. Vzpomínky, texty a rozhovory. Praha : Vyšehrad, 2007.

Václav Malý¹⁵¹ a ešte niekoľko ľudí. Diskusia bola o podpisovej akcii, ktorá práve prebiehala a svojimi počtami signatárov mohutnela. Česi mali výhrady k niektorým bodom petície. My sme im argumentovali, že body nie sú až také dôležité. Najdôležitejšia bola podpora kardinála Tomáška, ktorá dala podpisovej akcii oficiálny charakter. Ďalší argument z našej strany bol, že podpisová akcia na Slovensku je už rozbehnutá a narastá jej podpora u obyvateľov. Po diskusii vystúpil Oto Mádr, ktorý vyzval, že aj napriek výhradám k niektorým bodom sa teda Česi zapoja do už rozbehnutej podpisovej akcie. Nechceli trieštiť sily. Že to bolo správne rozhodnutie, ukázala až história.¹⁵²

Nedorozumenia sa upokojili a vzhľadom na množstvo pribúdajúcich podpisov sa odobrila podpisová akcia aj v pražských kruhoch. V ďalšom čísle samizdatu *Informace o církvi* redakcia uverejnila článok *Podpisová akce věřících*, na konci ktorej v zátvorkách uviedli: „Výzvou otce kardinála dostala moravská iniciativa zcela novou kvalitou. Naše zásadní připomínky k akcím jednotlivců v minulém čísle IOC trvají dále.“¹⁵³ Český samizdat *Informace o Chartě* v jednej vete zhrnul celú diskusiu o bodoch podpisovej akcie: „Poté, kdy kardinál Tomášek petiční akci podpořil, a poté, kdy ze Slovenska začali přicházet desetitisíce prvních podpisů věřících, rozšířila se petice i v Čechách.“¹⁵⁴ Týmito konštatovaniami sa formálne uzatvorili pražské výhrady k prebiehajúcej podpisovej akcii. A v Čechách sa začali zbierať podpisy.

Rokovania s Vatikánom I.

Otázka biskupov v ČSSR bola alarmujúca. Po úmrtí trnavského biskupa Júliusa Gábriša¹⁵⁵ v novembri 1987 sa situácia na Slovensku ešte zhoršila. Z troch biskupov zostali iba dvaja: chorý 75-ročný Ján Pásztor v Nitre a prorežimný 77-ročný Jozef Feranec v Banskej Bystrici.

Posledné rokovanie medzi Vatikánom a Československom bolo v júli 1984.

¹⁵¹ Mons. Václav Malý (21. 9. 1950). V rokoch 1969 – 1976 študoval na Cyrilo-metodskej bohosloveckej fakulte v Litoměřiciach. V roku 1977 podpísal Chartu 77 a o rok neskôr bol jedným zo zakladateľov *Výboru na obranu nespravodlivo stíhaných*. V januári 1979 mu bol odobratý štátny súhlas a následne bol sedem mesiacov vo väzbe za podvracanie republiky. V rokoch 1980 – 1989 pracoval manuálne. Ako kňaz pôsobil tajne a angažoval sa v tajnej cirkvi v Čechách. V roku 1981 bol hovorcom Charty 77. Počas Nežnej revolúcie sa stal hovorcom Občianskeho fóra. V roku 1997 bol vysvätený za pomocného pražského biskupa.

¹⁵² Interview s Františkom Mikloškom, dňa 17. 12. 2015.

¹⁵³ Podpisová akce věřících. In: *Informace o církvi* (samizdat), 1988, č. 2, s. 7.

¹⁵⁴ Státisíce čs. katolíků se domáhají odluky církve od státu. In: *Informace o Chartě 77* (samizdat), 1988, č. 3, s. 19.

¹⁵⁵ O biskupovi J. Gábrišovi pozri podrobnejšie: HALKO, Jozef: *Arcibiskupov zápas. Životná cesta Mons. RNDr. Júliusa Gábriša*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2008.

Ani bitka nás neodradila

Ing. Jozef Sádovský (1957) – v rokoch 1979 – 1985 vyštudoval Elektrotechnickú fakultu SVŠT. Následne pracoval ako technológ v Tesla Vráble a neskôr v Jadrovej elektrárni Mochovce. Po Nežnej revolúcii pracoval v štátnej správe. V súčasnosti je riaditeľom Domova sociálnych služieb v Plaveckom Podhradí. Je ženatý a má jedno dieťa.

Do malých kresťanských spoločenstiev som začal chodiť asi od svojich päťnástich rokov. U nás v dedine Kmeťovo sme mali „partiu“, ktorá bola dosť aktívna. Celá naša činnosť sa začala vznikom spevokolu, ktorý v roku 1975 založil vtedy 15-ročný Jozef Vrábel. Náš kňaz, aj keď to bolo vo vtedajšom režime dosť nebezpečné, našu aktivitu podporoval. Dával nám priestor počas nedeľných omší, aby sme na nich spievali, a tak ich obohatili. Podobne to bolo aj počas sviatkov a sobášov. Popri spevokole prirodzene vzniklo spoločenstvo mladých ľudí, ktorí sa okrem spevu stretávali, modlili sa, čítali Bibliu a chodili na výlety.

Na začiatku našich stretiek boli misijné sestry Ducha Svätého zo Zlatých Moraviec. Na kňazských primíciách sa stretli s dievčatami, ktoré sa im asi zdali nábožné. Rehoľné sestričky, prijaté v roku 1968, museli vyzliecť rúcha, ale stále bývali v dome sestričiek. Niektoré chodili v civile, a tak neboli veľmi nápadné. Sr. Aleška a sr. Bohumira spojili dievčatá zo širšieho okolia do malej skupiny a pozvali ich na tajné duchovné cvičenia. Tie sa potom konali každý rok tajne po rodinných domoch v Janovciach, Matejovciach, Levoči... Skupinku asi siedmich dievčat vtedy duchovne viedol mladý kňaz Jožko Jarab¹. Ten dával tajné duchovné cvičenia a slúžil im bytové omše. Dievčatá boli z okolitých dedín napr. z Meleku, Kmeťova, Mane, Úľan nad Žitavou a najviac – až tri z Bánova. Neskoršie malú skupinu rehoľníčok zo Zlatých Moraviec poslali bývať do susednej dediny Mane. Komunisti, aj keď nepodporovali rehoľníkov,

---

¹ Mons. prof. ThDr. Jozef Jarab, PhD., je od júna 2014 rektor Katolíckej univerzity v Ružomberku.

rehoľným sestričkám dovolili pracovať v sociálnych službách, kde o prácu neprejavoval nikto záujem. Takéto zariadenie bolo aj v Mani. Z tej istej rehole bola aj sr. Bernadeta, čiže Mária Slavkovská, bývalá lekárka, ktorá vyštudovala medicínu v Prahe. Poprosili sme ju, aby k nám chodila z Mane a viedla našu skupinku. Na stretká už nechodili iba dievčatá, ale aj chlapci. Sestra Bernadeta k nám chodila každý týždeň a v lete bola s nami aj na výlete v Tatrách.

Ďalšia dôležitá osoba, ktorá zasiahla do našich životov, bola lekárka Júlia Tvrdoňová, teraz Štekláčová z Bánova. Spojila nás hlavne na výletoch do Vysokých Tatier, na ktorých sa zúčastňovala mládež z Bánova a Kmeťova. Mládež sa prirodzene dopĺňala - v Kmeťove bolo viac chlapcov a v Bánove viac dievčat. Kvôli práci s mládežou bola dosť prenasledovaná a nakoniec ju preložili z blízkej šurianskej polikliniky do malej obce Dedinka, odkiaľ mala veľmi zlú dopravu domov. Obetovala čas, peniaze, námahu, auto, úrodu zo záhrady, a vozila nás, decká stredoškôľakov z Kmeťova a Bánova, k sestričkám a odstrčeným kňazom višovať, koledovať a pod. V období normalizačného temna pre nich bola mládež s gitarami povzbudením. Pri takýchto akciách a na púťach sme sa zoznamovali s mládežou napr. aj zo Šale, Nových Zámkov, B. Bystrice a Šurian.

Výlety do hôr boli nezabudnuteľné. V roku 1976 sme sa mnohí už medzi sebou poznali. V lete sme išli na výlet do Vysokých Tatier. Pozemnou lanovkou, ktorá mala tri vozne, sme cestovali na Hrebienok. Ako mládež zo spevokolu sme mali gitary a spievali sme. Keď sme skončili, z posledného vozňa sa ozvalo, že pozdravujú predný vozeň. Zo stredného sa tiež ozvalo, ale že cez prostredný vozeň. To bolo radosť! Keď sme vystúpili, vedeli sme, že sme „svoji“. Vo všetkých vagónoch boli stretkáči, ktorí išli na turistiku. Poznanie, že nie sme sami a nie je nás málo, povzbudzovalo. V čase najhlbšej normalizácie to bolo úžasné. Vytváralo to neopísateľný pocit identity. Taktó sme sa spoznali s kňazom Lackom Vrábekom a mladými, s ktorými tam bol. S Lackom sme udržiavali kontakty aj po výlete a neskoršie sme spolu chodili aj na ďalšie spoločné výlety. Dôležitú službu pre „podzemnú“ mládež vykonávali horskí vodcovia Martin Galovič a Martin Gavalér, ktorí nás sprevádzali po tatranských štítoch. Obidvaja priviedli veľa ľudí k viere, ku kňazstvu, mnohým boli krstnými otcami. Pre nás mladých bolo nezabudnuteľné, keď Lacko Vrábek pod Končistou pri Batizovskom plese a pri iných vrchoch slúžil svätú omšu.

Vytvárajúce sa spoločenstvo zasiahlo aj okolité dediny. Prirodzene sa do neho zapojili ďalší mladí ľudia z okolitých dedín napríklad z Meleku, Mane, Hulu. Súčasťou nášho života sa stalo počúvanie rušených a zakázaných rozhlasových staníc Rádio Vatikán a Hlas Ameriky. Až neskoršie si človek uvedomoval, ako sa to prostredie veriacich ľudí, ktorí prirodzene nesúhlasili s komunistickým režimom, vzájomne prepájalo a pomáhalo si.

Z tejto mládežníckej partie vyrástlo niekoľko zaujímavých duchovných povolani: reholné sestričky a aj niekoľko kňazov. Najznámejšia je asi lekárka Veronika Terézia Racková, ktorá počas normalizácie tajne vstúpila do rehole. V roku 2016 bola ako misionárka zabitá v Južnom Sudáne.

Po strednej škole som sa hlásil dvakrát na teológiu, na ktorú ma neprijali. Išiel som na dva roky na vojenčinu. Po návrate v roku 1979 som sa opätovne hlásil, ale už na civilnú školu – na Elektrotechnickú fakultu SVŠT, na ktorú ma už prijali. V prvých mesiacoch môjho štúdia ma oslovil Fero Molnár z Komjatíc, ktorý mal staršie sestry, tie boli zapojené do života podzemných spoločenstiev na vysokých školách. Dostal som odkaz, aby som prišiel na večernú omšu do blumentálskeho kostola. Tam mi prvýkrát predstavili Františka Mikloška, ktorý viedol naše prvácke stretko. Na stretku som spoznal Lacka Stromčeka², Fera Petráša³, Pavla Pavlíka, Anku Lúčovú, Zuzku Moravčíkovú, Máriu Koncovú... Fero nás formoval nielen nábožensky, ale aj intelektuálne, národné a umelecky. Aj preto máme doma niekoľko obrazov od vtedy zakázaných výtvarníkov a umelcov.

V roku 1984 prebiehala na Slovensku podpisová akcia za príchod pápeža Jána Pavla II. na Slovensko. Podpisovku spomenul koncom februára 1984 Fero Mikloško na stretku. Ujal som sa iniciatívy. V jeden februárový piatok som sa vrátil z Bratislavy domov do Kmetova, navštívil som svojich priateľov a povedal som im, že na Slovensku prebieha podpisová akcia za príchod pápeža. Opýtal som sa ich na názor, či budeme podpisy zbierať aj v našej obci. Súhlasili. Dohodli sme sa, že podpisy nebudeme zbierať pred kostolom, ale po domoch. Mysleli sme si, že sa tým viac utajíme. Vtedy sme nemali odvahu ísť na verejnosť.

Na podpisovku sme sa riadne pripravili. Vytvorili sme dve dvojice. Prvá bola Jozef Vrábek a Bohumil Kačák, druhá Oto Švec a Jozef Jurkáček. Osobne som podpisy nezberal. Tým sme chceli zahľadiť aj stopy, lebo moja úloha bola odviezť podpisy do Bratislavy. V tomto sme boli trocha naivní. Zobrali sme si plán obce a vyznačili domy, ktoré navštívime a na ktoré si máme dať pozor. Kde bývali komunisti a bonzáci, tam sme si dali červený výkričník. Na dedine sme sa všetci poznali. Mali sme urobený aj časový harmonogram, ako by mali tieto dve skupiny podpisy zozbierať. Celé to bolo naplánované na víkend. V pondelok ráno som mal ísť do Bratislavy na internát a zobrať podpisy.

V Kmetovej podpisovke občania dobre prijali. Chceli, aby pápež prišiel na

² Ladislav Stromček, neskoršie redaktor samizdatového časopisu *Náboženstvo a súčasnosť*, šéfredaktor samizdatového časopisu *ZRNO*, „dopisovateľ“ redaktora Hlasu Ameriky Antona Hlinku v Mníchove...

³ František Petráš neskoršie spolu s otcom boli tlačiarci samizdatového časopisu *Náboženstvo a súčasnosť*.

Slovensko. Len sme si nevedomovali, že zbieranie podpisov nebude časovo také jednoduché. Návštevy sa neskončili iba pri podpise, ale s domácimi si bolo treba aj posedieť a dať si vínka. Je to súčasťou našej dedinskej kultúry. Odmietnutie by bolo určitou urážkou. A tak sa stalo, že skupina Jožka Vrábela mala „sklz“. Jožko ako vedúci spevokolu musel ísť na plánovanú skúšku, a tak poprosil druhú dvojicu, aby za nich dokončila ich „rajón“. Zabudli ich upozorniť na dom s červeným výkričníkom, v ktorom býval presvedčený komunista. Chalani pokračovali v zbieraní podpisov a navštívili aj tento dom. A to bola chyba. Po vyzbieraní podpisov prišli trocha schladení, že im tento dobre vynadal. A pripomínal im, že to tak nenechá. Vnímali sme to ako omyl, ale neprikladali sme tomu veľkú váhu. V pondelok som zobral podpisy do Bratislavy, spočítal a odovzdal som ich Ferovi Mikloškovi. Na malú dedinu, ktorá mala tisíc obyvateľov aj s deťmi, 560 vyzbieraných podpisov bol výborný úspech. Na Slovensku sa vyzbieralo pod túto petíciu viac ako 15 000 podpisov.

Ďalší štvrtok začiatkom marca 1984 som opäť prišiel z Bratislavy domov. Kamaráti mi hneď zvestovali, že Jožo Jurkáček je od rána na ŠtB. Dostal pozvánku na výsluch do Nových Zámkov. Jožo ich musel dobre potrápiť, ako aj oni jeho. Chceli vedieť, kto s ním zbieral podpisy a kto ich odviezol a kde ich odovzdal. S výsluchmi na ŠtB sme nemali žiadne skúsenosti. Jožo mal na výsluchu zvláštnu atmosféru. Ako robotníkovi mu už nič nemohli zobrať. Správal sa tam slobodne a jemu vlastným spôsobom. Keď výsluch trval dlho, išiel si fajčiť. Samozrejme, že cigaretou ponúkol aj eštabákov. Na oplátku zasa oni jeho. Robili na neho klasickú taktiku – jeden dobrý vyšetrovateľ, druhý zlý. Pri psychickom nátlaku im povedal, že keď ho budú biť, nech ho nekopú do ľadvín, lebo tie ho bolia. Eštabáci, urazení touto poznámkou, mu odvetili, že oni nie sú mučiareň. Po vyše ôsmich hodinách výsluchu sa s ŠtB dohodol, že ak prezradí organizátora, nič sa nestane ani jemu ani organizátorovi. Ich sľub si vyžiadal aj písomne. Vyšetrovateľ ochotne rukou napísal prísľub a podpísal ho. Bolo to dosť naivné, ale taká bola doba. Keď si rukou napísaný dokument schoval do vrečka, následne povedal moje meno. Pri výsluchu najskôr spomenul Ota Šveca, ktorého zobrali na výsluch traja eštabáci ešte v ten deň v montérkach zo záhrady, kde pracoval. Neskoršie prišli aj po mňa. Tomu však predchádzala ešte humorná situácia. Jožo Jurkáček spomenul meno Jozef Sádovský a Kmeľovo. Lenže Sádovských je v našej dedine veľa. Eštabáci najskôr navštívili iných Jozefov Sádovských, až ma nakoniec našli. Okolo siedmej večer prišla po mňa biela škodovka. Eštabáci prišli do domu, aby ma zobrali na výsluch. Pamätám si, že môj jednoročný syn si v tej chvíli pricvikol v postielke prst a začal hrozne plakať. Vytvorilo to zaujímavú kulisu zatýkania. Eštabák bol z tejto situácie taký zmätený, že začal byť nesvoj. Nevedel, prečo syn tak plače. Myslel si, že preto, lebo policajti prišli odvieť jeho otca.

Príloha B19

Vládě Československé socialistické republiky
k rukám předsedy Lubomíra Štrougala
Nábřeží kapitána Jaroše 4, Praha 1

Vážený pane ministerský předsedo,

považuji za svou povinnost sdělit Vám a Vaším prostřednictvím členům Vaší vlády své stanovisko k událostem prvních měsíců tohoto roku, které se dotýkají vztahu Katolické církve a státu. Musím se ohradit proti způsobu, jakým na ně reagovali někteří veřejní činitelé a sdělovací prostředky. Chci osvětlit pravý význam těchto událostí v širších souvislostech a poukázat na nutnost vyvodit z nich správné důsledky.

Dne 1. ledna 1988 bylo zahájeno podepisování petice nadepsané *Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů*. Ústava našeho státu zaručuje občanům podávat petice a dostávat na ně odpovědi. Iniciátor, katolický laik, navíc její podepisování předem oznámil Generální prokuratuře sdělením ze dne 7. 12. 1987. Obdobně informoval i Vás, pane předsedo vlády, a další vysoké činitele dopisem ze dne 20. 12. 1987. K němu přiložil text petice a také výzvu věřícím, obsahující výslovně její hlavní záměr: „docílení zásadního obratu ve vztahu státu k Církvi“.

Tato akce vyšla z katolického lidu. Uvítal jsem a podpořil také proto, že moje mnoholeté úsilí o normálnější život Církve a věřících u nás nepřineslo téměř žádné výsledky. Moje četná podání odpovědným státním činitelům zůstala bez odpovědi.

Žádný orgán petici nezakázal. Dověděl jsem se však o mnoha pokusech potlačit její podepisování zastrásováním. Byla také rozpoutána dezinformační kampaň proti jejím autorům a signatářům i proti mé osobě. Sdělovací prostředky se neostýchaly používat slovník padesátých let. U věřících, a nejen u nich, vzbudila tato kampaň oprávněné rozhořčení. Naopak petice si získala takový souhlas, že se do dnešního dne u mne sešlo přes půl milionu podpisů. Taková je pravda o petici.

Její pravý smysl je možné pochopit jen v historické souvislosti. Petice je dosud nejmohutnější a nejzřetelnější, ale zdaleka ne první projev mínění a vůle našich věřících. Po čtyři desetiletí dává katolický lid různými způsoby najevo svůj nesouhlas s církevní politikou státu. Ta byla koncipována v duchu tehdy vládnoucí ideologie stalinismu. Dosud nebyla zásadně revidována. Její represivní a nespravedlivý charakter zakusily miliony věřících a jejich děti v podobě různého šikanování a diskriminačních zásahů v oblasti povolání, vzdělání atd. Velmi mnozí z nich, zvláště řeholní osoby, kněží a biskupové, ale i četní laici

zaplatili svou věrnost životu podle víry a duchovnímu povolání dokonce léty strávenými v internaci, v pracovních táborech, ve vězeních, někteří i ztrátou života. Náboženská praxe, pokud byla vyloučena z úzkého rámce povolené pastorace – řeholní společenství, náboženská literatura a mnoho jiného – pokračovala nevěřejně a byla tvrdě postihována právě proto, že byla mlčenlivým protestem proti plánovité likvidaci víry a Církve. Při sebemenším uvolnění ukázali věřící tutéž vůli nenechat víru odumřít, a to tím, že přestali tajit svou aktivitu, pokud začala být tolerována. Konečně v posledních letech začalo přibývat i výslovných projevů v podobě petic a stížností.

Pokojná manifestace věřících, modlících se na náměstí v Bratislavě dne 25. března 1988, proti níž Bezpečnost bezdůvodně uplatnila drastické násilí, je spolu s masovou podporou petice jen pokračováním neutichající snahy věřících o svobodu víry a Církve. Zároveň se tu ozřejmilo, že vztah státu k Církvi se octl v krizi. Dosavadní církevní politika může pokračovat jen za cenu násilí. Násilí ovšem krizi neřeší, ale prohlubuje. Katolíci jsou si vědomí svých práv, budou je dále požadovat a jsou odhodláni přinášet oběti.

Katolický lid z Čech, Moravy i Slovenska už dříve mnoha způsoby a nyní statisíci podpisů, které zastupují miliony dalších katolíků, projevíli mně svou plnou důvěru. Tento morální mandát mne nejen opravňuje, ale přímo zavazuje k tomu, abych nemlčel. Proto jménem našich katolických věřících latinského i řeckého obřadu prohlašuji: Žádáme změnu postoje státu k Církvi. Nechceme jít cestou konfrontace, ale dialogu!

Jsem přesvědčen, že v nynějším stavu naší společnosti je to nejen rozumné a správné, ale zcela nutné. Naše veřejnost je stále citlivější na příkoří vůči komukoliv. Světová veřejnost sleduje velmi pozorně, jak se dodržují nebo pošlapávají lidská práva, včetně náboženských, která jsou zaručena též řadou mezinárodních dohod. Tato práva není nadále možné upírat ani našim věřícím. Není možné považovat je za občany s omezenými právy a Církve za skupinu, kterou je zapotřebí držet pod zvláštním „státním dozorem“ podepřeným sankcí trestního zákona. Není možné pod heslem „uspokojování náboženských potřeb“ zvenčí diktovat obsah a rozsah křesťanského života a ignorovat názor křesťanů samých. Není možné, aby se státní moc vměšovala do vnitřních záležitostí Církve. Není možné trpět zasahování nejrůznějších veřejných činitelů do soukromí věřících.

Tento dosavadní stav společnost destabilizuje a nikomu neprospívá. Je nejvyšší čas situaci řešit. Toho se nedosáhne jednostranným diktátem, ale společně dialogem. Tím rozumím jednání dvou partnerů, kteří se vzájemně respektují a mají úpřimnou vůli dospět k seriózní dohodě.

Partnerem za Katolickou církev je především Svatý stolec, a to v nejzávažnějších záležitostech. V ostatních věcech je partnerem domácí církev. Za ní ovšem nemohou jednat lidé, kteří nemají důvěru ani Svatého stolce, ani věřící-

cího lidu. Zejména církevně zakázané sdružení „Pacem in terris“ je pro vztah Církve a státu faktor vysloveně negativní. Katolický lid dal nejednou najevo jasně, kdo je jeho pravý mluvčí.

K vlastnímu jednání mohu prohlásit toto: Církev nestojí o privilegia. Přeje všem náboženským společnostem a všem občanům bez rozdílu přesvědčení svobodu k rozvíjení toho, co potřebují a na co mají právo. Církev potřebuje pouze prostor pro naplňování celého svého duchovního poslání a pro službu lásky všem lidem i společnosti. Věřící nemají mít místo ve společnosti jen jako pracovní síly, ale jako rovnoprávní občané. Tato země je jejich vlastní, cítí se za ni odpovědní a víra je rozhodně neodvádí od poctivého postoje ke společnému dobru.

Jsme připraveni ke skutečnému dialogu o zásadním řešení postavení Církve v našem státě. Jsme ochotni odpouštět minulá bezpráví, avšak nehodláme být mlčením spoluvinní na možném budoucím bezpráví vůči nám, našim dětem a vnukům. Samozřejmě uvítáme každý příznivý počín, nyní především zaplněním katastrofálního prázdna na hierarchické úrovni. Ale ani plný stav diecézních a světicích biskupů ještě neznamena, že budou moci plně vykonávat svou duchovní službu, dokud zůstává nynější stav.

Katolický lid ode mně právem očekává nejen slova, ale i činy. Proto jsem se rozhodl k prvnímu kroku směrem k dialogu. Vážné jednání nelze vést bez důkladné přípravy. Pro stát ji obstarávají jeho experti. Církev potřebuje mít své experty. Proto jsem požádal některé členy Církve s příslušnou kvalifikací, aby se ujali úkolu všestranně rozpracovávat danou problematiku.

Doufám, že jsem v podstatě splnil úkol, který mi svěřil katolický lid naší republiky, tlumočnit jeho přání po nápravě vztahu státu k Církvi. Očekávám Vaši odpověď s nadějí a seznámím s ní naše věřící.

Přeji Vám, pane předsedo vlády, do nového období působení na tak odpovědném místě zdar při úsilí o pokojné spolužití všech občanů v našem společném státě. V tomto smyslu, jak nás učí naše víra, Vám vyprošuji já i naši věřící, kněží a řeholní osoby pokoj a dobro od Boha, Otce všech lidí.

V Praze, na svátek sv. Vojtěcha 23. 4. 1988

kardinál František Tomášek
arcibiskup pražský

Na vědomí:
Svatému Otcí Jánů Pavlu II.
Ordinariátům diecézí v ČSSR³¹

³¹ NAP, f. SPVC ČR, škat. 129, List kardinála Tomáška předsedovi vlády ČSSR, 23. 4. 1988.

Príloha B20

Milovaní bratři a sestry,

posílám Vám srdečný pozdrav v den svatého Vojtěcha, mého slavného předchůdce na pražském biskupském stolci. Před 1000 lety patřili do jeho pastýřské péče Češi, Moravané, Slezané i Slováci. Od té doby vznikly na tomto rozsáhlém území další diecéze, ale dnes jsou téměř všechny bez biskupů.

Mnozí z Vás ze všech koutů naší republiky se setkali se mnou při různých příležitostech. Projevy srdečné přichylnosti ukázaly mně i komukoliv, jak pevným poutem lásky jsme spojeni v našem Pánu Ježíši Kristu. V posledních měsících jste mi poskytli neobyčejně přesvědčivý důkaz své důvěry v podobě více než půl milionu podpisů pod petici, kterou jsem podpořil. Považuji to za zmocnění stát se Vaším mluvčím, když žádáte, aby u nás došlo k nápravě vztahu státu k Církvi a k věřícím. V tomto smyslu jsem zformuloval stanovisko, které posílám Vládě ČSSR k rukám jejího předsedy Lubomíra Štrougala.

Mám radostnou povinnost poděkovat všem, kteří jste petici podepsali nebo podepsat chtěli a nemohli, neboť podpisování probíhalo improvizovaně a s obtížemi. Zvláštní dík si zaslouží ti, kteří při tom obětavě pomáhali. Mile mě překvapily upřímné sympatie mnoha spoluobčanů nekatolíků; pochopili, že nám nejde jen o vlastní výhody. Svoboda je nedělitelná, přejeme ji všem stejně jako sobě.

Váhu Vašich podpisů zvětšuje strádání pro víru a Církev, které sotva koho z vás v minulých desetiletích nepostihlo. Odpouštění je křesťanská povinnost, nebylo by však spravedlivé nevzpomenout při této příležitosti s úctou zvláště těch, kteří složili těžší daň věrnosti Kristu ztrátou svobody, ba i života. S kněžími a biskupy, s řeholníky a řeholnicemi to byli i mnozí laici.

Dík a obdiv si zasloužíte vy všichni, kteří jste se odvážili pokračovat nevěřejně v aktivitě neoddělitelné od plného křesťanského života, avšak státní mocí pronásledované. Myslím na rodiče a další, předávající dětem a mládeži poučení o víře; na pečovatele o nemocné i po duchovní stránce; na vydavatele a šířitele náboženské literatury; na řeholní společenství; na kněze a laiky, soukromě doplňující okleštěnou pastoraci, a na mnohé další.

Ať veřejně nebo v soukromí, stále jsme jedna Kristova Církev, mluvit o oficiální církvi a o druhé, politicky zaměřené „tajné církvi“ je fikce a pomluva.

Události ozřejmily další věc, kterou vám chci položit na srdce. Je to odpovědnost vás laiků za Církev. Po léta jsem mluvil za vás téměř marně. Byl jsem označen za „generála bez vojska“. Proto bylo třeba, abyste promluvili vy. Nejsme vojsko a nebojujeme o moc. Ale povinnost hájit se proti nespravedlnosti je jeden ze základních kamenů mravnosti. I náš Pán se před soudem hájil proti falešnému obvinění a ohradil proti políčku.

Je správné, když jako občané uplatňujete svá práva vůči světské moci. To však není všechno, co máte možnost dělat. Je třeba ujímat se svých práv i fakticky. Litera zákona sice velmi zužuje náboženský život katolíků. Přesto je nám upíráno mnohé, co nezakazuje zákon, ale mimo zákonnou kompetenci lidé pověřeni veřejnou správou. Ale v každém právním státě platí zásada: Všechno, co není zakázané, je povoleno – rozumí se zákonem, ne něčí libovůli. Nebojte se tedy např. uskutečňovat plný církevní život v duchu Druhého vatikánského koncilu, ve farnostech i mimo ně. Na vás je také, abyste byli oporou kněžím, kteří se po minulých zkušenostech obávají ztráty možnosti sloužit vám veřejně. Nebojte se působit na mládež a děti – zvláště nyní, kdy se už veřejně vyslovují obavy o jejich mravní profil.

V podání vládě ČSSR tlumočím váš požadavek zásadní změny postoje státu k Církvi a věřícím, zejména, že se nespokojíte s malými ústupky z milosti místo respektování práv a mezinárodních závazků. Je třeba dosáhnout takového řešení, které by zabránilo vměšování státu do vnitřního života Církve: tak chápu váš požadavek odvolání Církve od státu, obsažený v petici. Navrhuji zahájení vážného dialogu o celkovém stavu věcí, a to se skutečnými zástupci Církve, kterým důvěřujete.

Uvědomil jsem si, že i já mám vůči vám povinnost, která nestrpí odkladu. Stále ještě se dovídám o postihování, šikanování, zastrašování nebo diskriminování kněží a laiků i jejich dětí. Kdyby takové jednání pokračovalo, byť i jen na nejnižších stupních moci, bylo by to špatným předznamenáním dialogu. Bylo by také neblahé, kdyby věřící žily s vědomím, že se jich vlastní Církev nesmí nebo nechce zastat.

Proto jsem se rozhodl nabídnout pomoc, kdykoli dojde k porušení spravedlnosti v souvislosti s vírou nebo Církví. Když se někdo nedomůže práva normální cestou nebo s pomocí vlastních církevních pastýřů, má možnost obrátit se přímo na mně. S pomocí příslušných odborníků se budu snažit zasáhnout v jeho prospěch. Je zapotřebí, aby zcela vymizely ústrky vůči věřícím občanům. Uvítám všechny dobré zprávy o případech vyřešených přímo úřady.

Bratři a sestry, v této důležité chvíli našich dějin spojme odvahu s rozvahou, naději s trpělivostí, pravdivost s láskou. Pán vám žehnej.

Váš

František kardinál Tomášek
arcibiskup pražský

23. dubna 1988³²

³² List otce kardinála Františka Tomáška katolickým věřícím v Československu. In: *Infor-*

Príloha C3

[...] ⁵

Vec: Situačná sprava – zaslanie – návaznosť na SI⁶ zo dňa 29. 1. 1988.

Pri vykonávaní operatívnych opatrení k zisteniu organizátorov podpisovej akcie veriacich rím. kat. cirkvi bolo zistené, že takáto akcia sa konala aj v Ružomberku, okr. L. Mikuláš.

Agent „Miro“ uviedol, že dňa 24. 1. 1988 v Ružomberku prebehla organizovaná podpisová akcia na podporu petície „Podnety katolíkov k riešeniu situácie veriacich občanov v ČSSR“, výzvy kardinála Tomáška. Podpisovú akciu organizovali rehoľné sestry sv. Vincenta a členovia nelegálnej cirkvi v Ružomberku. Podpisy získavali od veriacich pred rímsko-katolíckym kostolom po ukončení bohoslužieb.

K podpisovej akcii v Ružomberku podal poznatky aj agent „Eva“, ktorý uviedol, že dňa 24. 1. 1988 člen nelegálnej cirkvi Kozlík Boris (25. 7. 1950) lekár OUNZ L. Mikuláš dával k podpisu petíciu pred začatím bohoslužieb v rím. kat. kostole v Ružomberku. Podľa prameňa Kozlík mal podpísaných okolo 150 veriacich.

2. odbor S ŠtB B. Bystrica agentúrne-operatívными prostriedkami vykoná opatrenia s cieľom získania pokračujúcich poznatkov. Poznatok vám zasielam pre informáciu.

Náčelník S ŠtB B. Bystrica:

plk. JUDr. Pavel Korbel / 764 – 765 +++⁷

---

⁵ Prísne tajné, súrne, č. p. os-008-32/še-88, 10. Správa ZNB, AIPO, Praha, 12. Sprava ZNB, AIO, Bratislava.

⁶ Situačná informácia.

⁷ ABS, f. X. správa SNB. inj. 1189, Denní situační informace z 2. odboru S-StB Bratislava 1988, 5. 2. 1988.

Príloha C10[...]²⁵

Vec: Poznatok do situačnej správy – zaslanie

Dňa 9. 4. 1988 neustanovená osoba z prostredia nelegálnej cirkvi informovala redaktora Hlasu Ameriky v Mníchove Antona Hlinku, že na podporu požiadaviek moravských katolíkov bolo 8. 4. 1988 do Prahy doručených ďalších 13 000 podpisov zo Slovenska, pričom celkový počet by sa už mal priblížiť k pol miliónu. Neznámy potom zisťoval u Hlinku, či už obdržal kazetu s nahratými povelmi dávanými cez rádiodstanice príslušníkom VB vykonávajúcim zákrok proti účastníkom demonštrácie dňa 25. 3. 1988 v Bratislave. Hlinka príjem kazety potvrdil a vyjadril sa, že nahrávka je vynikajúca (obsah kazety odvysielala dňa 12. 4. 1988 rozhlasová stanica Hlas Ameriky).

Neznámy na to dodal, že počas demonštrácie sa v hoteli Carlton v Bratislave zdržiavali predseda vlády SSR, minister vnútra SSR, predseda SNR a vedúci tajomník MsV²⁶ KSS v Bratislave, ktorí údajne osobne riadili celý zásah bezpečnostných orgánov.

V závere neznámy informoval Hlinku, že západní redaktori zaujímaví sa o cirkevnú situáciu na Slovensku, majú navštíviť Vladimíra Jukla v Bratislave, ktorý im informácie poskytne (menovaný je jedným z hlavných predstaviteľov nelegálnej cirkvi a laického apoštolátu na Slovensku).

O poznatku bol informovaný 5. odbor 10. S ZNB Praha. Vykonávajú sa opatrenia na ustanovenie neznámej osoby.

vypracoval: kpt. Malyak

zást. náč. AIPO 12. S-ZNB Bratislava:

mjr. JUDr. Vasil Kopál/ 4031 +++²⁷

²⁵ Prísne tajné, č. p.: kr- 005-43/an-88, desiata správa ZNB, AIPKO, Praha.

²⁶ Mestský výbor.

²⁷ ABS, f. X. správa SNB. inj. 1184, Denní informační správy z XII. Správy SNB, 13. 4. 1988.

Obsah

Úvod	8
I. Historická časť	
Katolícka cirkev počas normalizácie	12
Stretnutie vo Vrútkach	15
Augustin Navrátil	16
Moravská aktivita	23
Legálnosť podpisovej akcie	26
Body petície	30
Slovenská podpora	37
Hlas Ameriky	40
Doručenie prvých podpisov	44
Podpisy z východného Slovenska	46
Podpisy z Bratislavy a Trnavy	50
Prvé české podpisy	53
Rokovania s Vatikánom I.	56
Podpisy z Česka a Moravy	60
Perzekúcie	64
Perličky zo zbierania podpisov	68
Rôznorodá podpora	69
Postoj kňazov	72
Postoj hierarchie	77
Komunistická tlač	80
Dôležité udalosti	87
„Metodika“ zbierania podpisov	89
Podpisy jednou rukou	93
Priebeh podpisovej akcie	96
Ukončenie podpisovej akcie	106
Štátna bezpečnosť	108
Tajná cirkev	112
Rokovania s Vatikánom II.	114
Samizdaty a zahraničná tlač	117
Kardinálove listy	120
Ohlasy na listy a podpisovku	123
Protiopatrenia proti listom	124
Počet podpisov	129
Augustin Navrátil II.	133

Združenie Pokoj na zemi.....	136
Záver.....	138

II. Svedectvá

...a dajte sa vbudovať aj vy ako živé kamene... (1 Pt 2,5) (<i>Miriám Magdolenová-Eilfort</i>).....	145
Boli sme si vzájomne darom – radosť z prebúdajúcej sa slobody v ľudských srdciach (<i>Eva Klčovanská</i>).....	150
Podpisovka – naše vyznanie odvahy (<i>František Petráš</i>).....	154
Nezvyčajný vzácny dar od Troch kráľov (<i>Mária Terézia Cichá</i>).....	157
Stretnutie s o. biskupom Pásztorom v Nitre (<i>Ivana Gregorová</i>).....	160
Proti prúdu - za vyššie ideály (<i>Jozef Kútny</i>).....	162
Veselo i vážne (<i>Marta Smaržíková</i>).....	172
Zbieranie podpisov na Liptove (<i>František Novajovský</i>).....	175
Pionierska šatka za tri koruny (<i>Blanka Farkašová</i>).....	178
Nemému dieťaťu ani vlastná matka nerozumie (<i>Jozef Pavlásek</i>).....	184
Žiť slobodne v neslobode (<i>Alžbeta Budzáková</i>).....	188
Zbieranie podpisov v Seredi (<i>Jozef Vaško</i>).....	191
Podpisová akcia za náboženskú slobodu (<i>Michal Kubán</i>).....	194
Starosta: „V Kátlovciach o petičnom práve rozhodujem ja...“ (<i>Ján Chrvala</i>).....	198
Podpisovka na univerzitnom stretku (<i>Pavel Gazdík</i>).....	201
Vyhrážky na policajnej stanici (<i>Amantius Akimjak</i>).....	204
Proste a dostanete, klopte a otvoria vám (<i>Karol Dubovan ml.</i>).....	209
Ani bitka nás neodradila (<i>Jozef Sádovský</i>).....	212

III. Dokumenty

A1 – List kardinála F. Tomáška ministromi kultúry ČSR.....	225
A2 – Zoznámenie s návrhmi veriacich občanov.....	235
A3 – Výzva veriacim.....	237
A4 – Podnety katolíkov na riešenie situácie veriacich občanov v ČSSR.....	240
B1 – List oravských katolíkov kardinálovi F. Tomáškovi.....	248
B2 – List kňazom Košickej diecézy.....	249
B3 – Stanovisko biskupského úradu v Košiciach.....	250
B4 – Komentár k podpisovej akcii.....	251
B5 – List trnavskej delegácie odovzdaný kardinálovi F. Tomáškovi.....	254
B6 – List trenčianskych veriacich kardinálovi F. Tomáškovi.....	255

B7 – Samizdat o článkoch o tajnej cirkvi v denníku ÚV KSS Pravda	256
B8 – Dokument Charty 77 č. 9/1988	264
B9 – List S. Krčméryho kardinálovi F. Tomáškovi č. 1	265
B10 – List S. Krčméryho kardinálovi F. Tomáškovi č. 2.....	266
B11 – List S. Krčméryho kardinálovi F. Tomáškovi č. 3.....	267
B12 – List S. Krčméryho kardinálovi F. Tomáškovi č. 4.....	269
B13 – List S. Krčméryho kardinálovi F. Tomáškovi č. 5.....	272
B14 – List S. Krčméryho kardinálovi F. Tomáškovi č. 6.....	274
B15 – List S. Krčméryho kardinálovi F. Tomáškovi č. 7.....	275
B16 – List S. Krčméryho kardinálovi F. Tomáškovi č. 8.....	276
B17 – Výzva aktivistov podpisovej akcie	277
B18 – Rezolúcia Európskeho parlamentu	278
B19 – List kardinála F. Tomáška predsedovi vlády ČSSR	279
B20 – List kardinála F. Tomáška katolíckym veriacim v Československu.....	282
B21 – List Vladimíra Jukla kardinálovi F. Tomáškovi	284
B22 – Rozbor 31 bodov petície komunistickým režimom	285
B23 – Zoznam miest a hárky s podpismi.....	292
C1 – Denná situačná správa, Banská Bystrica, 21. 1. 1988	292
C2 – Denná situačná správa, Bratislava, 1. 2. 1988.....	305
C3 – Denná situačná správa, Banská Bystrica, 5. 2. 1988	306
C4 – Denná situačná správa, Banská Bystrica, 8. 2. 1988	307
C5 – Denná situačná správa, Banská Bystrica, 10. 2. 1988	308
C6 – Denná situačná správa, Banská Bystrica, 12. 2. 1988	309
C7 – Aktívne opatrenia proti podpisovej akcii, Bratislava, 15. 2. 1988	311
C8 – Denná situačná správa, Banská Bystrica, 24. 2. 1988	313
C9 – Zoznam osôb, ktoré sa podieľali na podpisovej akcii v Stredoslovenskom kraji z 9. 3. 1988.....	315
C10 – Denná situačná správa, Bratislava, 13. 4. 1988.....	316
C11 – Denná situačná správa, Banská Bystrica, 23. 6. 1988	317
Použitá literatúra	318
O autorovi	321
Menný zoznam	322
Obsah.....	330